

Problema purificării la Isus și în practica apostolilor

Iulia Șuștea*

ABSTRACT

The 1st century BC and the 1st century AD were characterized, among other events, by the emergence of the baptismal phenomenon. During this period, numerous Baptismal communities inviting the people to salvation develop in Palestina. One of these communities, which were promoting an antiritualist reformation, is Jesus' group.

He is receiving the water-baptism from John, but he is also establishing himself a new kind of baptism, the baptism in Spirit. As for the Apostles' contribution to the baptismal activity, we shouldn't disregard it: they observed and fulfilled Jesus' Word, going everywhere throughout the world, making disciples and baptizing them.

Keywords: purification, baptism, Jesus, apostle, rite

Ceea ce a caracterizat secolul I înainte și după Cristos a fost apariția fenomenului baptismal. În această perioadă, în Palestina are loc o dezvoltare importantă a numeroase grupuri baptismale, care invită poporul la mântuire. Tot mai multe grupări, de așa-zisă trezire religioasă, se răspândesc cu precădere în mediul popular, proclamând, așa cum arată Charles Perrot², iminența judecății eshatologice și chemând la salvare, la mântuire prin iertarea păcatelor. Dacă în iudaismul dinainte de Isus se

---

* Absolventă a Institutului Teologic Romano-Catolic din București, promoția 2002; profesoară de limba latină.

² PERROT Charles, *Jésus et l'histoire*, p. 98.

practicau cu intensitate abluțiunile rituale și băile de purificare, care delimitau domeniul sacru de cel profan, iată că și în iudaismul din vremea lui Isus se practicau cu aceeași intensitate rituri de apă, dar care aveau în vedere purificarea de greșeala morală. E la fel de adevărat, că au existat și grupuri religioase, care nu au acordat o prea mare importanță acestor practici. Aceștia sunt saduceii. Despre ei, ne vorbește același Charles Perrot³. El spune că saduceii refuzau inovațiile liturgice. Nu acceptau câtuși de puțin imersiunile pe care fariseii le socoteau pur și simplu obligatorii pentru că ei continuau să utilizeze structura instituțională a liturgiei de la Templu. În cadrul acestei structuri liturgice iertarea păcatelor se obținea prin jertfă.

Dintre toate aceste grupuri care promovau o reformă anticlinală, Biblia le menționează îndeosebi pe cel al lui Ioan Botezătorul și cel al lui Isus. Două personaje care dintr-un anumit punct de vedere par să meargă împreună, dar care la un moment dat se distanțează, pentru a-și conduce fiecare propria sa grupare. Noi ne vom opri asupra persoanei lui Isus. Vom încerca să aflăm ce i-a determinat pe oameni să se adune în jurul său și în ce a constat practic activitatea sa baptismală. De asemenea, ne vom opri și asupra cărții *Faptele Apostolilor* pentru a vedea ce fel de botez a pregătit Isus în mișcarea sa baptismală.

A. Isus și activitatea sa baptismală

Isus apare în mișcarea baptismală, odată cu anunțul lui Ioan, căci acesta spune:

«Eu botez cu apă; în mijlocul vostru se află Acela pe care voi nu-l cunoașteți, care vine în urma mea, căruia eu nu sunt vrednic să-i dezleg cureaua încălțămintei» In 1,26

și chiar dă mărturie despre El:

«Iată mielul lui Dumnezeu, care ridică păcatul lumii. El este acela despre care am zis: În urma mea vine un om care

---

³ *Ibid.*, p. 93.

mă depășește, căci el era înainte de mine. El nu-l cunoșteam, dar pentru aceea am venit să botez cu apă, ca el să fie arătat lui Israel» In 1,30

«... Am văzut Spiritul coborând din cer ca un porumbel și rămas asupra lui. Eu nu-l cunoșteam, dar Cel ce m-a trimis să botez cu apă, Acela mi-a zis: «Cel peste care vei vedea coborând Spiritul și oprindu-se asupra lui, el este cel ce botează cu Spirit Sfânt. Și eu am văzut și am dat mărturie că el este Fiul lui Dumnezeu» In 1,32.

Așadar, Isus vine și le vorbește tuturor oamenilor, fără a ține seama de situația în care se aflau. Sfântul evanghelist Ioan aduce o mențiune în cap. 4,1, cum că:

«Farizeii au auzit că el face și botează mai mulți discipoli decât Ioan»

E limpede că efectul spuselor lui Isus a fost de-a dreptul covârșitor, și nu e de mirare că a reușit să adune în jurul său foarte mulți oameni. Întrebându-ne însă ce i-a determinat pe oameni să primească fără ezitare învățătura lui Cristos, găsim un singur răspuns: forța Cuvântului Său. Forța convingătoare a mesajului care anunța iminenta venire a Domnului. Iar pentru a întâmpina acest eveniment trebuia ca oamenii să se purifice. I-a învățat de pildă că gestul baptismal iartă păcatul pentru că ceea ce a săvârșit Ioan era doar o pregătire pentru cel care urma să vină și să înfăptuiască iertarea. Matei distinge în predica lui Ioan un botez de întoarcere către Dumnezeu și chiar Ioan însuși spune: μετανοεῖτε. ἡγγικεν γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. La Marcu, vedem același botez al întorcerii, al revenirii, dar la el Ioan adaugă mențiunea: εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν (spre iertarea păcatelor). Luca probabil a folosit aceeași sursă și vorbește despre cel care va merge înaintea Domnului ca să-i pregătească calea, prin ținutul Iordanului, predicând un botez de întoarcere, spre iertarea păcatelor. Luca este și cel care aduce o lămurire în privința acestui botez, ce înseamnă, de fapt, această întoarcere.

«Cine are două tunici, să împartă cu cel ce nu are, iar cine are ce mânca, să facă la fel» 3,11, spune mulțimilor;

«Nu cereți mai mult decât vi s-a hotărât» 3,13, spune colectorilor de taxe.

«Nu împilați, nici nu năpăstuiți pe nimeni și fiți mulțumiți cu solda voastră» 3,14, spune soldaților.

Prin urmare, Ioan se referă, în predica sa, la schimbarea interioară a omului prin purtarea cuviincioasă față de aproapele și manifestarea dragostei față de acesta. Indemnul lui Ioan este un îndemn la pocăință și la curățire lăuntrică, totul ca semn pregătitor în vederea a ceea ce urma să se întâmple. Iertarea venea prin persoana lui Isus care va boteza cu Duh Sfânt și cu foc (*Lc 3,16*). Și în Evanghelia după Sfântul Ioan, avem mărturia Botezătorului despre cel care venea în urma lui și care-l depășea (*In 1,15*) și care avea să împlinească acest gest.

Deci ceea ce ne poate înșela este expresia εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν dar totul stă în acest cuvânt cheie, «εἰς». Botezul are loc «spre» adică «către», «în vederea» unui lucru care urmează să se întâmple, căci Ioan spune:

«Eu vă botez cu apă, dar vine Acela care este mai puternic decât mine, căruia nu sunt vrednic să-i dezleg cureaua sandalelor; el vă va boteza cu Spirit Sfânt și foc» *Lc 3,16*.

Dar, de fapt, care este cel dintâi gest pe care-l săvârșește Isus în activitatea baptismală? Se lasă el însuși botezat. Așa cum spune și Michel Quesnel în *La Bible et sa culture*⁴ Isus vine la Iordan, aproape de Ioan Botezătorul, se lasă mișcat de predica sa și primește botezul din mâinile sale. Aceste fapte sunt istoric atestate. Despre botezul lui Isus ne relatează doar sinopticii și numai la Matei Isus insistă să fie botezat. Se spune chiar că i-ar fi dat un ordin. Ioan, sigur, apare nedumerit în fața acestui fapt. Cum, el să-l boteze pe cel care este mai mare decât el? Și, cu alte cuvinte, de ce Isus se botează? Nu s-a vrut evidențierea, prin acest lucru, a inferiorității lui Isus ci, mai degrabă, un exemplu de urmat. Isus a vrut să arate lumii care

⁴ QUESNEL Michel, *La Bible et sa culture*, p. 89.

este modalitatea de a intra în Împărăția lui Dumnezeu și totodată care este legătura cu botezul lui Ioan. Căci se spune că Isus a transformat ritul ioanic în ritul semnificativ al Duhului Sfânt. Astfel, Isus a continuat munca lui Ioan, începând în acest fel, o nouă etapă... Pentru evanghelistul Marcu, spune Jacques Hervieux⁵, botezul lui Isus nu înseamnă purificarea păcatelor sale. Este semnul plecării, trimiterea în misiune a celui care este Mesia și «*Fiu al lui Dumnezeu*». Prin urmare, dacă este așa, și anume că Isus purcede la o activitate baptismală, atunci de ce apare acea contradicție în *In* 4,2:

«...deși nu Isus însuși boteza ci discipolii lui...»?

Ni se specifică în *In* 3,22 că Isus s-a dus în ținutul Iudeii împreună cu discipolii săi, că a stat acolo cu ei și boteza. Prin urmare, Isus a botezat sau nu? Dacă nu a botezat, ce a mai preluat de la Ioan și ce înseamnă atunci, botezul în Duh? Poate că acest botez în Duh, reprezintă însăși aderarea la persoana lui Isus? sau chiar însăși persoana lui Isus? Căci, putem lua în sprijinul afirmațiilor noastre, cuvintele lui Charles Perrot, pe care le găsim în cartea sa, *Jésus et l'histoire*⁶. Acesta spune că judecata și mântuirea lui Dumnezeu traversează mai întâi persoana lui Isus în drumul său spre moarte iar scufundarea baptismală a iertării se resoarbe atunci în suferința și moartea lui Isus. Nu gestul baptismal acordă mântuirea ci persoana Domnului. Deci accentul este pus pe persoana lui Isus. Căci botezul creștin va fi acordat de către discipoli și asta doar după Patima și Învierea lui Cristos și în numele lui Cristos. Isus însuși le dă această putere când spune în *Mt* 28,19:

«*Mi s-a dat toată puterea, în cer și pe pământ. Mergeți așadar, faceți discipoli din toate națiunile, botezându-i în numele Tatălui și al Fiului și al Spiritului Sfânt*».

Botezul este o participare la viața lui Cristos înviat, așadar Isus nu putea să confere un botez în numele său. Acest botez

⁵ HERVIEUX Jacques, *L'Évangile de Marc*, p. 21.

⁶ PERROT Charles, *Jésus et l'histoire*, p. 116.

va fi acordat abia după Rusalii și vom vedea acest lucru în cartea *Faptele Apostolilor*.

B. Ritul baptismal în Faptele Apostolilor

Dacă parcurgem paginile acestei cărți, vom constata că de la început și până la sfârșit avem de-a face cu un îndemn la botez. Fie că este vorba de Petru, fie că este vorba de Iacob, vorbim într-un cuvânt de prima comunitate creștină al cărei punct de plecare îl aflăm în episodul Rusaliiilor, momentul revărsării Duhului Sfânt. Ne aducem aminte de porunca lui Isus de a merge la toate națiunile, de a face discipoli și de a-i boteza în numele Tatălui și al Fiului și al Duhului Sfânt, poruncă pe care, iată, o vedem pusă în aplicare de către apostoli. Observăm astfel, la aceștia, o anumită practică baptismală a cărei origine, n-o putem afla decât în botezul ioanic, botez care a fost completat și pregătit mai departe, de către Isus. Printre cei care desfășoară o astfel de activitate, se distinge figura lui Petru, cel dintâi care îngăduie botezul păgânilor netăiați împrejur. Semnificativ, în ceea ce-l privește, este textul din cap. 2, 37-41, text legat de tema botezului. Așa cum am spus și mai sus, Petru vorbește despre un botez care pornește de la Ioan. Regăsim astfel de la Ioan, convertirea, întoarcerea, ritul ca atare al apei și acel εἰς ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν. Abia aici, acest «εἰς» și-a aflat împlinirea, căci Patima și Învierea Domnului avuseseră deja loc. Când Michel Quesnel, în cartea sa *Baptisés dans l'esprit*⁷, se referă la acest text, vorbește despre cinci elemente care intră în componența acestui botez. Este vorba în primul rând, despre un botez cu apă, desemnat prin pasiv și legat de pocăință (*metanoia*), destinat iertării păcatelor și prezența efuziunii Duhului Sfânt. Michel Quesnel vorbește despre cele trei elemente pe care le-am văzut și noi mai sus, ca aparținând lui Ioan, la care le adaugă pe celelalte două, coborârea Duhului Sfânt fiind o consecință a botezului și totodată, o acțiune divină. Suntem într-un tot de acord cu afirmația autoru-

⁷ QUESNEL Michel, *Baptisés dans l'esprit*, p. 48.

lui mai sus menționat, și anume că redactorul Luca, între *Evanghelie* și *Faptele Apostolilor*, tinde să separe acțiunea umană, botezul cu apă, de cea divină, coborârea Duhului Sfânt. Luca le distinge pentru a le uni astfel, mai bine. Surprinzător este faptul că nu vorbește despre ἐπὶ τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ. Nu include această sintagmă printre cele cinci elemente.

Un alt text, ne pune în fața unui gen de botez puțin diferit de ritul pe care l-am văzut până acum. Este vorba de cap. 8, 12-17, pasaj legat de predica lui Filip în ținutul Samariei. Ne spune textul că Filip s-a dus într-un oraș al Samariei ca să-l vestească pe Cristos. Mulțimea este foarte receptivă la cuvintele sale, Filip reușind astfel să-l convertească și să-l boteze pe un anume Simon, care uimise populația cu farmecele pe care le făcea. La auzul acestor fapte, apostolii i-au trimis pe Petru și pe Ioan, în ținutul Samariei. Aceștia s-au rugat ca samaritenii să-l primească pe Duhul Sfânt și punându-și mâinile asupra lor, aceștia l-au primit.

Așadar, avem trei personaje, Filip, Petru și Ioan. Despre botezul lui Filip, nu avem prea multe informații. Nu ni se spune în ce consta practic botezul. În schimb, apar lucruri interesante în ritul administrat de Petru și Ioan. Pe Petru l-am mai întâlnit, dar de data aceasta introduce în ritualul botezului noi elemente pe care nu le-am văzut în cap 2,38. Așa cum spune și Michel Quesnel⁸, acest rit nu prea are legătură cu botezul lui Ioan. Nu găsim aici *metanoia*, nu găsim iertarea păcatelor, ci doar un rit al apei în numele Domnului Isus și o revărsare a Duhului Sfânt ca rezultat al unui gest de impunere a mâinilor, distinct de botez. Întrebarea care se ridică imediat, este următoarea: Cum se face că același personaj administrează două rituri diferite? Să fie oare acest al doilea rit o completare a celui dintâi? Căci, iată, nu suntem singurii care ne întrebăm astfel. Michel Quesnel⁹ pune problema în felul următor: Sunt acestea două moduri diferite de a vorbi despre un singur și unic rit baptismal? Este vorba poate, de două rituri diferite,

---

⁸ *Ibid.*, p. 50.

⁹ *Ibid.*, p. 119.

administrare în comunități creștine distincte? Sau este vorba, mai degrabă, de două momente ale istoriei botezului creștin, unul mai primitiv și apropiat de origini și altul mai elaborat? Putem să abordăm însă și altfel problema. Acest botez prin impunerea mâinilor, se pare că era specific eleniștilor, grup din care făcea parte și Filip. Dacă este așa, înseamnă că Petru și Ioan adaptează ritul în funcție de comunitatea creștină? Vorbim despre un rit la Ierusalim și altul în Samaria? Oricum ar sta lucrurile, dezbaterile continuă, iar problema rămâne deschisă.

Am adus în discuție mai sus, sintagma «*în numele*». Ni se pare important să revenim și să-i acordăm o anumită atenție. În ambele texte pe care le-am analizat, găsim această formulă. Ἐπὶ τῷ ὀνόματι în cap. 2,38 și εἰς τὸ ὄνομα în cap. 8,16. S-au făcut numeroase cercetări pe seama acestor două întrebări și iată ce spune Michel Quesnel¹⁰ și la ce concluzii a ajuns, căci ni se par destul de elocvente. Deși unii spun că ar exista o corespondență, el face o distincție între aceste două formule, spunând că Ἐπὶ τῷ ὀνόματι este expresia folosită pentru botezul cu autoritatea, cu puterea lui Isus Cristos, acesta fiind autorul ritului. Pe de altă parte, εἰς τὸ ὄνομα indică mai degrabă, intenția cu care botezăm. Celei dintâi expresii, autorul îi atribuie un sens instrumental dar utilizează și termenul de substituție și astfel, această expresie capătă trei sensuri: instrumental, autoritar și de substituție, între care, cel instrumental pare să fie cel mai primitiv. Asta înseamnă că este vorba despre un botez care se sprijină pe Cristos, pe autoritatea sa, care găsește în el rădăcinile sale sau fundamentul său.

Celei de-a doua expresii, exegetul îi atribuie un sens final. «Pentru numele...» sau accentuând finalitatea, «pentru a sluji numele...» Ritul conduce spre Cristos, acesta fiind mai degrabă obiectul decât cauza sau fundamentul botezului.

Prin urmare, ce înțelegem noi prin această sintagmă «în numele...»? Credem că expresia înseamnă a face ceva în numele altcuiva care a decretat lucrul respectiv și care a însărcinat anumite persoane să facă acel lucru. Sau, cu alte cuvinte, a

¹⁰ *Ibid.*, p. 101-102.

face ceva în locul cuiva care ar încuviința acel lucru și care i-ar da unei anumite persoane puterea de a face acel lucru. Așadar, ne întoarcem la afirmația pe care am făcut-o mai sus, potrivit căreia Isus nu putea să botezeze în numele său. Poate că îi găsim aici o justificare?

Despre versetul 37 din cap. 2, avem o notă în Biblia de la Ierusalim¹¹ în care ni se spune că, botezul este conferit în numele lui Isus Cristos, că-l primim, invocând numele Domnului Isus. Desigur, această manieră de a vorbi nu vizează atât formula rituală a botezului cât semnificația ritului în sine: profesiunea de credință în Cristos, luarea în posesiune de către Cristos a acelora care de-aici înainte îi vor fi consacrați.

De aici reiese cât se poate de limpede diferența dintre rit și semnificația lui teologică. Formula «în numele...», rămâne în domeniul ritualului dar fără a uita, semnificația ritului săvârșit.

Considerații finale

Așa stând lucrurile, și în vremea lui Isus purificarea a continuat să existe și implicit abluțiunea, tocmai pentru că impuritatea și-a făcut din nou simțită prezența. De aceea Scriptura îl menționează pe Ioan și suntem de acord cu marii exegeți, care au văzut în el un Predecesor al lui Isus. Textul ne luminează în acest sens. Problema care ne aruncă însă o umbră în limpezirea lucrurilor, este activitatea baptismală a lui Isus. În urma analizei înfăptuite, am ajuns la concluzia că este foarte greu de spus dacă Isus a botezat sau nu. Scriptura nu menționează un rit de apă la Isus. Ioan însuși spune că el va boteza cu apă iar Isus, cu Duh Sfânt și cu foc (*Lc*, 3,16). Iar Ioan evanghelistul vine cu mențiunea că nu Isus boteza, ci discipolii săi (*In* 4,2) și nu putem să o uităm. Prin urmare, apa, elementul principal al ritului, nu există și în acest caz, cu ce a botezat Isus? Înseamnă că El a decretat o altă formă de botez care nu are specificul ritului de apă: Botezul în Duh, despre care nu ni se spune în ce consta. Să înțelegem de-aici că au existat conco-

---

¹¹ *Biblia de la Ierusalim*, nota k, p. 1574.

mitent două forme de botez? Și dacă este așa, până unde au mers ele despărțite ca apoi să se unească și să dea naștere unei singure forme de botez? Când se produce unirea? Lucrurile nu ne sunt clare. Așa cum nu ne sunt limpezi, nici în cazul activității baptismale a lui Petru, pentru că înregistrăm la el două rituri diferite. Unul, care merge în linia lui Ioan Botezătorul și altul, care nu are de-a face cu acesta.

Bibliografie

La Bible de Jérusalem, Cerf, Paris, 1986.

HERVIEUX, Jacques, *L'Évangile de Marc*, Bayards Editions / Centurion, Paris, 1991.

PERROT, Charles, *Jésus et l'histoire* (Jésus et Jésus Christ), Desclée, Paris, 1993.

QUESNEL, Michel, Gruson, Philippe, *La Bible et sa culture*, Desclée de Brouwer, Paris, 2000.

QUESNEL, Michel, *Baptisés dans l'esprit* (Lectio Divina), Cerf, Paris, 1985.